

**Костянтинівське міське управління освіти
Костянтинівська ЗШ І-ІІІ ступенів №5**

***Формування життєвих
компетентностей
на уроках української мови та
літератури***

**із досвіду
роботи учителя
української
мови та літератури
Бабухіної З.М.**

Костянтинівка, 2011

Бабухіна
Зіновія
Михайлівна

Професійна позиція: «Єдине є щастя – творити. Живе той, хто творить.»

Р.Ролан

Педагогічне кредо: Не забороняти, а направляти;
Не керувати, а співкерувати;
Не примушувати, а переконувати;
Не командувати, а організовувати.

Життєві пріоритети: «Не витрачай час на міркування про те, що і заради чого робиться, тому що життя — це спектакль (драма), план якого складений Богом і не доступний людському розумові»

М. Аврелій.

Девіз учителя: «Початок науки – розум, початок розуму– терпіння.»

Е.Колієв

Резюме

П.І.Б *Бабухіна Зіновія Михайлівна*

Дата народження *07.03.65р.*

Освіта *вища, Львівський державний університет
ім..І.Франка, 1987р.*

Спеціальність за дипломом *філолог, викладач
української мови та літератури*

Місце роботи *Костянтинівська ЗШ №5 I-III ступенів
Костянтинівської міської ради*

Посада *учитель української мови та літератури*

Педстаж *23 роки*

Стаж ЗШ №5 *23 роки*

Категорія *«спеціаліст вищої категорії»*

Методична проблема *Способи підвищення мовної та
мовленнєвої грамотності учнів (корекційна
робота)*

Соціальна активність *керівник шкільного методичного
об'єднання вчителів української та російської
мови та літератури*

Нагороди *Грамота Костянтинівського міського відділу
освіти, 2007р., грамоти Костянтинівської
ЗШ №5 I-III ступенів*

ЗМІСТ

Вступ.....	5
1 Науково-теоретичне обґрунтування теми.....	7
2 Основна частина.....	8
2.1 Комунікативно-ситуативні вправи.....	9
2.2 Метод проектів.....	10
2.3 Результативність роботи.....	12
Висновки.....	15
Перелік посилань.....	18
Додаток 1.....	19
Додаток 2.....	20
Додаток 3.....	21
Додаток 4.....	27
Додаток 5.....	30
Додаток 6.....	36
Додаток 7.....	39
Додаток 8.....	43

ВСТУП

Інтеграційні процеси, що відбуваються в українському суспільстві, вимагають нової школи, метою якої є створення «умов для розвитку і самореалізації кожної особистості», формування покоління, «здатного навчатися упродовж життя» («Національна доктрина розвитку освіти»). Такий підхід є вимогою часу. Головними проблемами, на які сьогодні орієнтує дидактика, мають бути не просто питання *«що вчити?»*, а *«для чого вчити?»* і *«як вчити?»* Тому пріоритетами державної політики розвитку освіти є особистісна орієнтація, формування національних загальнолюдських цінностей, створення умов для формування життєвих компетентностей школярів.

Сьогодні особлива увага повинна приділятися практичній і творчій складовим навчальної діяльності. У вимогах до рівня загальноосвітньої підготовки учнів актуалізується роль уміння здобувати інформацію з різних джерел, засвоювати, поповнювати та оцінювати її, застосовувати способи пізнавальної та творчої діяльності. Зрозуміло, що процес отримання інформації не є проблемою, для учня складнішим є оперування нею.

Актуальність визначеного напрямку і зумовила вибір теми «Формування життєвих компетентностей на уроках української мови і літератури» .

Мета. Забезпечення компетентнісного підходу у навчанні української мови та літератури в умовах реформування освіти, формування в учнів здатності знаходити правильне рішення в різних життєвих ситуаціях.

У своїй педагогічній діяльності ставлю такі завдання:

- розвивати й закріплювати інтерес до предмета;
- використовувати нові педагогічні технології;
- дати учням якісну освіту;
- розкрити здібності: інтелектуальний, творчий, моральний потенціал кожного учня;

- підготувати учнів до правильного вибору професії, життєвих орієнтирів;

- удосконалювати форми організації навчальної діяльності.

Реалізація цих завдань дозволяє мені розвивати компетентну особистість у відповідності до його здібностей, інтересів і можливостей.

1 НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ТЕМИ

Критеріями оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти компетентність визначається як «загальна здатність, що базується на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях, набутих завдяки навчанню» (4. с.9), поділяється на такі основні групи: соціальні, полікультурні, комунікативні, інформаційні, саморозвитку та самоосвіти, продуктивної творчої діяльності.

Питання формування компетентностей висвітлено в Концепції загальної середньої освіти – 12-річна школа, концепціях мовної та літературної освіти, Державних стандартах базової та повної загальної середньої освіти, нових програмах. Так, у програмі з української мови зазначається, що одним із головних завдань є «вироблення в школярів компетенцій комунікативно виправдано користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях». Програмою з літератури визначено такі ключові компетентності: соціальні, мотиваційні, функціональні.

Орієнтація на компетентнісний підхід у визначенні цілей освіти є головною в роботах вітчизняних дослідників Л.І.Ломако, В.Раєвського, Г.Токмань, російських - І.Дахіна, М.Скаткіна, А.Хуторського.

Для формування життєвих компетентностей учнів практикую традиційні та інноваційні технології організації навчальної діяльності.

Перевагу надаю особистісно зорієнтованому навчанню, основи якого висвітлені у дидактичних працях І.С.Якиманської, методичних посібниках Г.П.Гузика, А.Фасолі. Ця технологія сприяє індивідуалізації навчання, здійсненню диференційованого підходу, самовираженню, самореалізації особистості. Серед інноваційних методів застосовую інтерактивні технології, які пропагуються О.М.Пехотою, Л.В.Пироженко, О.І.Пометун. Керуючись методичними порадами Л.Скуратівського, Г.Шелехової, використовую інформаційно-комунікаційні технології

2 ОСНОВНА ЧАСТИНА

Під час реалізації ідеї особлива увага як на уроках літератури, так і на уроках мови приділяється розвитку ключових компетентностей: соціальної, мотиваційної, функціональної (Дод.1). Основні елементи педагогічної діяльності, як правило, реалізую на таких етапах: етапі прогнозування, змістовно-пошуковому, етапі моніторингу (Дод. 2)

Застосовувані технології допомагають створити «суб'єкт - суб'єктні» стосунки, коли учень є суб'єктом пізнання. Для цього необхідно, щоб кожен усвідомив місце й значимість основних етапів навчальної діяльності, як-от: мотивація – цілеутворення – планування – організація навчальної діяльності – реалізація завдань – рефлексія – контроль і оцінювання.

Важливою умовою навчання й першим кроком до формування компетентності учня є внутрішня мотивація (самотивація). Уміння й бажання навчатися – це той фундамент, який маємо закласти як учителі. Тому перед кожним уроком шукаю відповідь на «вічне питання»: як побудувати навчальний процес, щоб урок викликав емоційне піднесення в школярів, неодмінно позитивно впливав на їхні почуття і мислення, збагачував їх досвідом самостійних пошуків і роздумів (Дод. 8)

Під час наступного етапу – етапу цілеутворення вважаю за необхідне, щоб учні брали в ньому участь. Намагаюсь, щоб, крім переліку знань, які учні повинні засвоїти, вони бачили і перелік умінь, якими зможуть оперувати. Ефективним є спільне з учнями планування роботи на уроці.

У процесі організації навчальної діяльності прагну гнучкості у виборі прийомів, нестандартності, створення ситуацій, які «оживлюють» уроки, при цьому враховую навчальні потреби дітей, їх індивідуальні здібності. Виявляючи пізнавальний рівень кожного учня й класу, планую свою діяльність у відповідності з цим. Це допомагає досягти певних результатів як із слабкими учнями, так і сильними. Ефективним на цьому етапі є проблемне навчання. Для полеміки вибираю те, що може викликати труднощі в

розумінні авторської позиції, схвилювати. Ось низка проблемних питань, над якими була організована робота: «Григорій Многогрішний – український супермен чи приклад для наслідування?», «Палагна – кат чи жертва?», «Чи зуміли вирватися брати Половці із «подвійного кола»?», «Любов Пузиря до землі – це благо чи зло?» Сприяють формуванню у школярів соціальних компетентностей такі питання: «Чи живуть Пузирі у наш час?», «Як би ви доповнили сьогодні статтю У.Самчука “Нарід чи чернь?»

Ефективним для виявлення та розвитку творчих здібностей учнів середнього шкільного віку є проведення уроків-подорожей, рольових ігор, уроків-фестивалів, уроків-вистав, уроків-вікторин. Для дітей старшого шкільного віку більш цікавими є нестандартні уроки, які сприяють формуванню духовного світу, загальнолюдських цінностей, що є складовими соціальної компетентності: інтегрований («Павло Тичина. Збірка «Перемагають і живуть», урок-пошук («Пошуки сенсу життя героями драматичної поеми Лесі Українки «Бояриня», «Пошуки щастя героями повісті М.Коцюбинського «Гіні забутих предків», урок-відкриття, урок-дослідження («Що є добром для героїв роману «Марія» У.Самчука?»), урок-портрет «Яскравий світ художнього слова Л.Костенко».

2.1 Комунікативно-ситуативні вправи

Велику увагу приділяю використанню комунікативно - ситуативних вправ (Дод. 3), які на мою думку, породжують мотив висловлювання. За допомогою ситуативних вправ з української літератури, розроблених мною для учнів 7-8 класів, перевіряються вміння проявляти певний рівень знання теми, опираючись на власний соціальний досвід; складати висловлювання, що відповідає запропонованій ситуації та меті висловлювання; уміти аргументувати висловлені тези з метою бути зрозумілим, переконливим співрозмовником; розуміти можливість наявності різних точок зору на дану тему. Щоб навчити учня аналізувати певну життєву ситуацію спілкування,

використовую навчально-методичні прийоми: ділову гру, імітаційне моделювання, неімітаційні ігри.

Модель проведення комунікативного тренінгу. (Форма роботи – індивідуально – групова)

I варіант: кожен учасник імітаційної гри формує колективну відповідь (перший вимовляє речення, наступний продовжує думку і так далі); таку модель називаємо «Снігова куля»

II варіант: після колективного обговорення запропонованої комунікативної ситуації лідер групи презентує повну відповідь відповідно до заданих критеріїв (модель «Спікер»)

III варіант: кожна міні – група презентує свою власну відповідь (модель «Альтернатива»)

Час обговорення ситуації 3-5 хвилин (враховую вікові особливості та ступінь підготовленості). Час презентації до 5 хвилин.

Використання комунікативно – ситуативних вправ дозволяє наблизити учасників до реальних життєвих ситуацій через моделювання їх під час ділової гри та знаходження більш оптимального розв'язання проблеми, закладеної в сюжеті гри. Такі види роботи закріплюють теоретичні знання, розвивають творчість, формують функціональні вміння, вчать ділового спілкування.

Логічним продовженням цієї роботи є організація позакласної діяльності учнів (проведення літературних вечорів, фестивалів тощо), залучення дітей до участі в конкурсах творчих робіт. Наприклад, розроблено цикл виховних заходів, присвячених звичаям українців («Вертеп» (театралізоване дійство), «Свято Великодня в українській родині») (Дод.4,5)

2.2 Метод проектів

Ефективним для формування життєвої компетентності є метод проектів, який передбачає вирішення певної проблеми та орієнтується на

самостійну дослідницьку діяльність учнів – індивідуальну, парну, групову. Практикую підготовку міні-проектів, зокрема на уроках, де вивчаються значні за обсягом оглядові теми: «Становлення нової української літератури», «Література 40-60-х років ХХ ст.», а також життєвий і творчий шлях письменників. Типи проектів найрізноманітніші: дослідницькі, творчі, ігрові, інформаційні, практично-організаційні тощо. Обов'язковою умовою завершення роботи над проектом є створення презентації, зокрема комп'ютерної (у програмі Power Point); ефективним є складання опорних схем, таблиць. Тому можна говорити про систему роботи із здібними та обдарованими учнями.

Між структурними елементами моделі роботи з обдарованими дітьми та методу проектів є логічний, умотивований зв'язок. Наприклад, учениця 11 класу Борисова Яна протягом двох років працювала над проектом дослідницького характеру «Літературні ідеї Ліни Костенко» Ця робота зайняла призові місця на захисті досліджень МАН.

Метод проектів безпосередньо пов'язаний з реаліями життя. Аналізуючи літературний твір, учні відкривають для себе те, що зачіпає інтереси кожного. Наприклад, вивчаючи повість О.Кобилянської «Людина», десятикласники створили проект (Дод.6), у якому наскрізними питаннями були: «Що являє собою людина; яка її біологічна сутність; людина і сучасність; сила особистості?» Учні розкрили своє бачення поняття «успіх у житті», зуміли захистити свою життєву позицію щодо самовдосконалення й бажання розвиватися, творити, досягати. Особлива увага приділяється визначенню конфліктного підґрунтя розгортання основних сюжетних ліній, проблематики, життєвих прагнень і духовного світу головних героїв, ідейно-емоційних оцінок твору.

Потрібно пам'ятати, що, формуючи творчу особистість, передусім необхідно:

- закласти міцний фундамент – збагатити знанням великої кількості фактів;

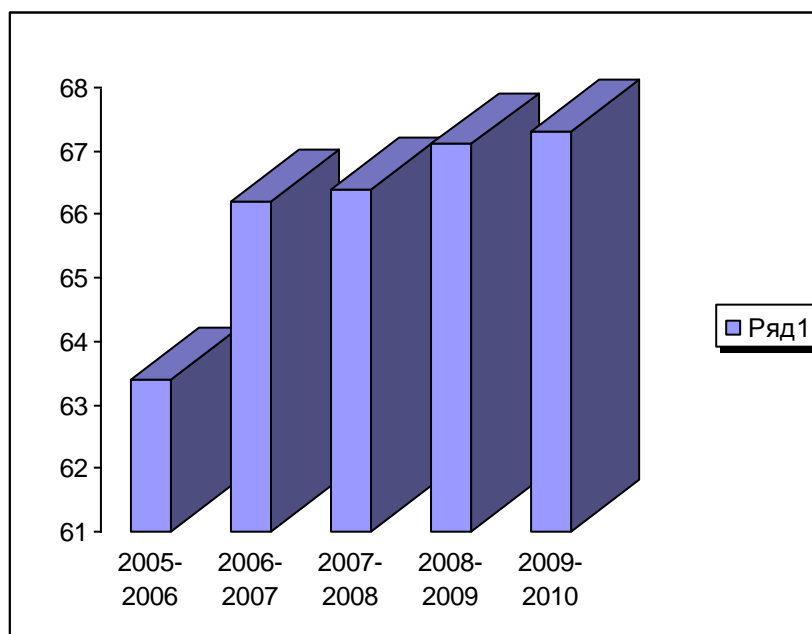
- дати значний словниковий запас, навчити вільно висловлювати думки;
- виробити вміння аналізувати, синтезувати, класифікувати події, привчити мати про них власну думку;
- навчити дитину орієнтуватися у великому потоці інформації, вибирати з нього основне

На своїх уроках намагаюсь добиватися високого рівня пізнавальної діяльності. Тексти диктантів, переказів, тренувальних вправ(Дод.7) підбираю, щоб учні якомога більше отримали корисної інформації.

Мої учні беруть активну участь у Тижнях української мови та літератури, в олімпіадах та конкурсах, пишуть вірші, складають проекти й електронні презентації, підвищують свій кругозір.

2.3 Результативність роботи

Навчальні досягнення учнів

Предметні олімпіади
 2006-2007 III місце Ільїна Катерина
 2009-2010 III місце Бубнов Олексій
 Конкурс МАН
 2009-2010 I місце Борисова Яна
 2010-2011 II місце Борисова Яна
 Творчі конкурси

2007 Ільїна К. «Вірю в майбутнє твоє, Україно!»
2010 Дрозд Я. «Моя школа майбутнього»
2010 Савіна В. «Світ навколо мене»
Участь у фахових конкурсах
2008 міський конкурс «Пані вчителька»
2011 всеукраїнський конкурс «Дитина читає - Україна процвітає»

Як засіб розвитку рефлексії, практикую на уроці та вдома написання есе, створення асоціативних рядів, формулювання запитань, що змушують дитину задуматися над тим, чи відповідають її уявлення загальнолюдським: «Чого навчає цей твір (образ)?», «Як би ви вчинили на місці літературного героя?», «Чи були подібні випадки з вами?», «Що наближає літературного героя до нашого часу?» Так формуються комунікативна та мотиваційна компетентності.

При оцінюванні вважаю за необхідне: створення ситуації успіху, заохочення школярів до подальшої праці. Оволодіння навичками оцінювання, взаємо- і самооцінювання, гласність оцінки приводять до зниження конфліктності, формування позитивних Я-концепцій, що сприяє виробленню критичного ставлення до власної роботи, адекватного сприйняття відгуків (комунікативна компетентність).

ВИСНОВКИ

Сьогодні суспільству необхідно мати випускника, який не тільки знає і вміє здійснювати якісь операції, а людину компетентну, в якій поєднано «знаннєві» уміння і соціально-культурна поведінка, ініціативність, здатність працювати в групі, прогнозувати й досягати своєї мети. Важливо, ураховуючи не тільки знання й зміст літературної освіти, формувати універсальні навички й компетенції, які випускник зможе реалізовувати, застосовувати впродовж усього життя для свого сталого саморозвитку.

У науці й практиці активно використовуються поняття «компетентність» і «компетенції». Ми виходимо з того, що компетентність – реально сформовані особистісні, професійні якості та мінімальний (на сьогоднішній день) досвід роботи вчителя (школяра), який і засвідчує його рівень майстерності тощо; компетенції – задана вимога, норма освітньої чи професійної підготовки учня, студента, вчителя, якими вони мають оволодіти, щоб стати компетентним. Також необхідно зважати й на ту обставину, що в різних ситуаціях компетентність може переходити в компетенцію і навпаки. Наприклад, у загальній моделі випускника літературна компетентність є компетенцією, в системі філологічної освіти учня є мовна й літературна компетентність, яка формується вчителем-словесником.

Щоденна робота по формуванню життєвих компетентностей спрямована на реалізацію такої моделі випускника школи:

**Випускник – це гармонійно
розвинена особистість**

Має високий рівень загальнолюдської культури	Може приймати рішення й нести відповідальність за нього, упевнений у собі	Уміє жити в суспільстві, співпрацювати в колективі	Здатний розв'язувати життєві проблеми	Усвідомлює необхідність учитися впродовж всього життя
--	---	--	---------------------------------------	---

Готуючись до кожного уроку, прагну зробити процес навчання багатоаспектним: виробити в учнів уміння грамотно писати і висловлюватись, емоційно розповідати, доречно підібрати слово у певній ситуації, передати своє ставлення до зображуваного тощо. За таких умов реалізується кінцева мета вивчення мови і літератури у шкільному курсі освіти, а з іншого боку – школярі пізнають життя і всі його глибини, вчать не розгублюватися у його круговерті.

Учитель не повинен зупинятися ні на своєму навчанні, ні в своїй творчості, ні в оволодінні новими методами і прийомами. Якщо педагог припинив своє творче зростання, значить, він перестав жити. Саме про це писав і Б.Степанишин: "Творчість учителя-словесника треба розуміти не як суцільні методичні новації, а як постійне прагнення уникнути трафарету, одноманітності, що вбиває дитячий інтерес. Невпинний пошук і тремтливе очікування інтелектуального задоволення учнів від зустрічі зі світом образів красного письменства – ось результат творчості мовника".

Тому в подальшій педагогічній діяльності ставлю такі завдання:

- розвиток особистісних здібностей і інтересів учня, створення умов, необхідних для самопізнання, самовираження, самовдосконалення, що забезпечує успішну адаптацію в соціокультурному середовищі регіону;
- якісне навчання української мови та літератури з використанням таких

принципів:

- гуманізація, гуманітаризація освіти, диференціація навчання з використанням інтерактивних методів роботи;
- розвиток творчих здібностей учнів, загальнокультурного рівня;
- виховання творчо активної особистості, здатної співпереживати, співчувати.

Вирішення цих завдань через урок й позакласну роботу – найважливіший елемент моєї педагогічної діяльності.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Сологуб А. Технологія креативного навчання // Завуч. – 2005. – №28.
2. Токмань Г. Специфіка, структура, типологія уроків літератури. Узагальнення індивідуальної творчості вчителя // Дивослово. – 2003, №10.
3. Фасоля А. Мета, зміст, технологія уроку // Дивослово. – 2004. – №8.
4. Фурсова Л. Від літературної компетенції – до життєвої компетентності (Формування літературної компетенції учнів на уроках української літератури в процесі використання контекстних матеріалів) // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2005, №5.
5. Шелехова Г. Використання комп'ютерних технологій на уроках української мови // Українська мова і література в школі. – 2006. – №8.
6. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти // Директор школи. – 2000. – №39-40.
7. Микитюк В. Принципи проблемності викладання української літератури // Дивослово. – 2005. – № 1.
8. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ ст. – К.: Вид-во "Шкільний світ". – 220.
9. Освітні технології: Навчально-методичний посібник // За ред. О.М.Пехоти. – К.: А.С.К., 2001.
10. Родигіна І. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання. – Харків. – 2005.
11. Ситченко А.Л. Педагогічні технології на уроках літератури // Дивослово. – 2002, №10.
12. Скуратівський Л.В. Інформаційні технології як засіб мовленнєвого розвитку учнів у процесі навчання української мови в основній школі // Українська мова і література в школі. – 2005, №4.
13. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти // Дивослово. – 2004. – №3.

14.Токмань Г. Сучасні навчальні технології та методи на уроках української літератури // Дивослово. – 2002. – №10.

15.Тубельський Олександр. На шляху до компетентнісно спрямованого змісту освіти\\Українська мова та література. – 2004. – Жовтень (№ 38). – С.3-4.

16.Українська література. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 5–11 класи.

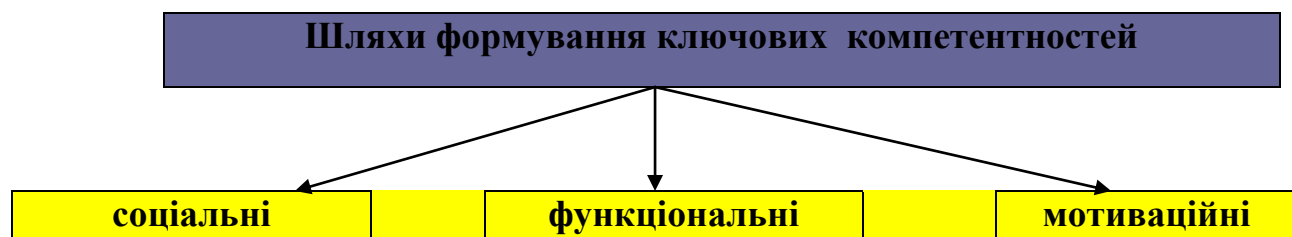
17.Українська мова. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 5–11 класи.

18.Хуторской А. Ключевые компетентности как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования // Народное образование. – 2003, №2.

19.Шуляр В.І. Концепція літературної освіти школярів у системі профільного навчання //Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2007. - № 5. – С.27-72.

ДОДАТКИ

Додаток №1

- вміння аналізувати, інтерпретувати твір;

- формування загально-людських цінностей;

- вирішення проблемних питань;

- уміння аналізувати вчинки героя;

- уміння "перевтілитися" у героя твору;

- уміння визначати актуальність твору, проводити паралелі з сучасністю;

- уміння спілкуватися, вести діалог;

- усвідомлення літератури як складової частини українського народу;

- знання сюжету й поза-сюжетних елементів;

- уміння визначати художні особливості твору;

- виявлення міжпредметних зв'язків;

- уміння переказувати твір, виразно читати, декламувати напам'ять;

- оперувати поняттями теорії літератури;

- уміння висловлювати свою думку зв'язно;

- розвиток самостійності мислення;

- розвиток творчих можливостей;

- розвиток здатності до навчання;

- розвиток мотивації навчання.

ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Етап прогнозування	Змістовно-пошуковий етап	Етап моніторингу
<ul style="list-style-type: none"> ● Виявлення потреб і запитів школярів, рівня їх підготовки, мовного та літературного розвитку, ступеня обдарованості (анкетування, колективні та індивідуальні бесіди, творчі роботи) 	<ul style="list-style-type: none"> ● Добір оптимальних педагогічних технологій, методів, прийомів навчання. ● Відбір змісту навчального матеріалу із урахуванням загального рівня пізнавальної активності класу. ● Диференціація завдань. ● Створення індивідуальних творчих проєктів, зокрема для обдарованих дітей 	<ul style="list-style-type: none"> ● Відстеження рівня сформованості життєвих компетентностей учнів, ефективності поєднання форм, методів навчання. ● Аналіз продуктів власної педагогічної діяльності, пошук оптимального вирішення педагогічних ситуацій, підвищення ефективності навчально-виховного процесу

Комунікативно-ситуативні вправи щодо розвитку життєвих компетентностей учнів сьомих класів на уроках української літератури

Художній твір як явище мистецтва

Соціальна компетентність

-Уявіть себе соціологом, що досліджує роль художнього твору як явища мистецтва в житті семикласників. Складність 5 – 6 питань для анкетування з цієї проблеми. Проведіть анкетування з однокласниками та проаналізуйте його результати.

-Уявіть собі країну, у якій живуть фольклорні та міфологічні герої. хто з них, на вашу думку, міг би правити цією країною? Завдяки яким якостям? Аргументуйте своє бачення такої влади.

Самоосвітня компетентність

-Ваш однокласник обрав собі за кумира літературного героя й наслідує його у всьому. Допоможіть товаришеві скоректувати його ставлення до літературного персонажа, спираючись на знання про різницю між художнім твором і реальним життям. Відповідь підготуйте у формі дружнього звертання.

-Ви почули твердження «Усна народна творчість, література в усі часи вчила людину одного й попробуйте довести цю думку. Які аргументу ви маєте? Результати свого дослідження оформіть у вигляді пам'ятки.

-Уявіть себе науковцем-дослідником проблеми «Роль художньої літератури у формуванні життєвих цінностей людини. Складіть таблицю (не менш 8 -10 пунктів)

Життєві цінності	Автор, твір
Почуття власної гідності, чесність	айковський «В Острозькій школі» (з роману «Сагайдачний».)

Особистісна компетентність

-Згадайте, чи були у вашому житті такі випадки, коли прочитана книга змінила особисте ставлення до людини чи суспільного явища. Розкажіть про це своїм однокласникам.

-Ваш товариш відмовляється читати, пояснюючи, що знання літератури йому в житті не знадобляться, що література – це суцільна вигадка і для людської особистості не дає нічого корисного. Спробуйте переконати свого друга в протилежному, використовуючи свій власний читацький досвід, конкретні приклади, зміст творів. складіть повчальне звертання – промову.

Пізнавальна компетентність

-Згадайте, які життєві цінності проголошував Ісус Христос у Нагорній проповіді. Чи є вони цінними для вас? Наведіть приклади вивчених раніше літературних творів, які формують ціннісні орієнтири. Дайте невеличкий коментар до 2 - 3 таких творів.

Здоров'язберігаюча компетентність

-Ваш товариш відчуває значний спад емоційного стану. Порекомендуйте йому книгу, яка справила на вас великий емоційний вплив. Зробіть анотацію – рекламу.

-Існує думка, що література – це дзеркало життя. Які відображення в цьому дзеркалі уявлень людини про основні засади здорового способу життя ви можете згадати?

Складіть таблицю

Автор, назва твору	Правила, закони, поради
1. Соціально-побутові пісні	Хто співає, той журбу проганяє

Про далекі минулі часи.

Соціальна компетентність

-Уявіть себе в образі козака Запорозької Січі. Визначте свою точку зору щодо ідеї козацького менталітету й національної толерантності у творах українських письменників. Аргументуйте прикладами й цитатами з художніх текстів.

-Уявіть себе в ролі ватажка тухольської громади Захара Беркута. Що б ви сказали боярику Тугару Вовку щодо святкування нового життя в Тухольщині. Представте застереження Захара Беркута.

Особистісна компетентність

-Якщо б ви опинилися на місці Мирослави (І.Франко «Захар Беркут») «на стрімкому пригірку, де гніздилася ведмедяча матка», які відчуття пережили. Чи розказали б ви про це своїм онукам, як саме (тези розповіді).

-Уявіть, що ви герой повісті І.Франка «Захар Беркут». Які асоціації, міркування викликають у вас рядки «Заклекотіла вода. Порушилася в усім своїм ложищі – і стала, зачудована, спокійна на вид, але з гнівом у її кришталевій глибині. Чи виникло у вас відчуття краси слова, його точності. Прокоментуйте це.

-Уявіть себе лектором, що пропонує слухачам розповідь про історичний фон повісті І.Франка «Захар Беркут». Ви використовуєте поняття «історичний колорит». Які історичні події, факти містить це поняття? Презентуйте фрагмент виступу.

-Уявіть себе автором твору. Згрунтуйте героїв за їхніми рисами характеру.

Позитивні	(Захар, Максим, Мирослава)
Ті, у яких позитивне бореться з негативним	(Тугар Вовк)
Негативні	(Бурунда – бегадир монголи)

-Ви – історик. Охарактеризуйте улюбленого героя повісті І.Франка «Захар Беркут»; підкріпивши риси характеру цитатами із твору та зробивши висновки.

Пізнавальна компетентність

-Ви – сценарист літературного заходу, присвяченого далекому минулому України. Складіть сценарний план заходу: назвіть головних його героїв, виділіть епізоди для інсценування, сформулюйте завдання. Презентуйте роботу перед однокласниками.

-Ви – учений-лінгвіст, який досліджує особливості мови повісті І.Франка «Захар Беркут». Виділіть 5 – 6 особливостей, підбравши 2 – 3 приклади з тексту. Результати роботи запропонуйте однокласникам у вигляді літературно-лінгвістичної гри-співвідношення.

Здоров'язберігаюча компетентність

-Уявіть, що ви є учнем мудрого ватажка тухольської громади Захара Беркута. Вам потрібно перейняти від нього головні лицарські якості. Опишіть систему психологічних вправ, що сприятимуть вашому перетворенню на справжнього героя.

Світ дитинства й моральні цінності в літературі

Соціальна компетентність

-Згадайте уривок із вірша Т.Шевченка «Мені тринадцятий минало...»: «Я пас ягнята за селом. Чи то так сонечко сіяло, чи так мені чого було?... Якого віку ліричний герой? Якого соціального стану?»

-Уявіть, що ви подруга Тараса – Оксана Коваленко. Як би ви розвеселили хлопця, які б слова ви сказали? Складіть у віршованій формі.

-Літературознавець Євген Сверстюк зазначав: «Жоден із великих поетів не жив у повсякчасному діалозі з Богом ,як Шевченко.»Чи дає підстави зміст цієї поезії вести мову про те ,що перед малим Шевченком у якусь мить відкрилося небо і він побачив обіцяний Богом рай навколо себе! Як реагує хлопчина на побачене? Свою відповідь підтвердіть цитатою.

-Ви маєте висловити власну позицію щодо твердження А.Чайковського:»Я поклав за ціль свого життя переповісти історію козацького періоду і тим заповнити цю прогалину в нашій літературі. До цього часу мало хто до того брався...»Погодьтеся з думкою ,або спростуйте її ,наводячи в якості аргументів твори українських письменників.

Особистісна компетентність

-Уявіть ,що ви М.Стельмах. У повісті «Гуси-лебеді летять»батько Михайлика сказав: «Будеш іти межи люди і вибивати іскри...» Розкажіть, які цінності в житті людини для вас є найвищими, підтверджуючи свою позицію поведінкою головного героя.

-Уявіть, що ви разом із Михайликом збираєте гриби. Розкажіть про те, як вам вдалося відшукати кілька з них. Намалюйте усну картину.

-Уявіть головного героя оповідання А.Чайковського «За сестрою» Павлуся своїм гостем. Запропонуйте йому провести день разом, враховуючи його уподобання, але водночас так, щоб мати можливість показати власні захоплення. Складіть розпорядок дня. Прокоментуйте кожен із його пунктів.

-Сформулюйте власну позицію щодо того, як Михайлик зважився на крадіжку гарбузового насіння. Що б ви порадили хлопчику?

Самоосвітня компетентність

-Ви - учасник гри «Літературний калейдоскоп».Потрібно виконати завдання, пов'язане з біографією Т.Шевченка. Розкажіть про поета-патріота України, спираючись на наукові дослідження.

-Як можна довести однокласникові, що всі щасливі і нещасливі випадки Павлуся, пов'язані з його характером?

Нещасливі випадки	Щасливі випадки
Недосвідченість	Розум
Наївність	кмітливість

-Ви – мовознавець. Знайдіть у повісті «Гуси-лебеді летять» епізод, який би яскраво проілюстрував народні прислів'я та приказки

Епізод	Прислів'я
Михайлик орав разом з батьком	Граця облагороджує душу людини

-Уявіть себе скульптором. Розкажіть як би виглядав пам'ятник дітям, які пережили у своєму житті голод, страждання, поневіряння.

Пізнавальна компетентність

-Перед вами ілюстрація до повісті Григора Тютюнника «Климко». Який епізод відтворює цей малюнок? Чи такими ви уявили героїв, як їх змалював художник? І якими саме?

-Ви – письменник і науковець. Опишіть гусей-лебедів у науковому стилі та у формі народної казки. Намалюйте обкладинку до твору.

Здоров'язберігаюча компетентність

-Ви – психолог. Вам потрібно скласти рекомендації героям творів Т.Шевченка, А.Чайковського, М.Стельмаха щодо їх психологічних потрясінь і як їх побороти.

-Складіть за змістом IV розділу повісті «Гуси-лебеді летять» таблицю, як добро і зло впливають на здоров'я літературних героїв.

Виховні заходи
СВЯТО РІЗДВА В УКРАЇНСЬКІЙ РОДИНІ .ДИТЯЧИЙ ВЕРТЕП

Мета: закріпити знання учнів про традиції українського народу, розвивати кращі звичаї нашої нації, підвищувати культурний рівень учнів, формувати в них позитивне сприйняття високоморальних цінностей свого народу, розвивати творчі здібності, творчу уяву;
засобами вертепного дійства виховувати любов учнів до національних надбань і тим самим змусити пробудити в них національну свідомість

Театралізоване дійство

Дійові особи:

Ангел – хлопець від 12-14 років

Чотири пастушки

(Пастушки і Ангел входять на подвір'я й колядують під вікном або в сінях)

Бог Предвічний народився,
прийшов десь із небес,
Щоби вздрів люд свій весь
Тай утішився

(дають знак дзвінком і входять до хати, Ангел іде попереду)

Ангел Мир і спокій тому дому
Тут не буде місця злому

I пастушок Слава Богу, добрі люди
Хай добро все з вами буде

II пастушок Добрі маємо новини
Для дорослого й малого

III пастушок Весь світ нині звеселився
Бо Син Божий народився

IV пастушок У Вефлеємі між бідляти
Ми ходили оглядати

Ангел А чи можу запитати
Хто ви є? Прошу сказати

I пастушок Ми маленькі пастушки,
Що несемо овечки

Ангел А звідки? З якого роду?

II пастушок Красний є як Божий рай,
український рідний край.
А хто вам сказав новину
Про Вефлеємську долину

III пастушок Як Ангели заспівали,
Ми всі зараз про те знали

IV пастушок До яскині поспішали,
Богові поклін складали

Ангел Я вас бачив, любі діти,
Ви ясніли там, як квіти

I пастушок (до Ангела) А тебе я пам'ятаю
Ти один з Ангелів раю

II пастушок Ми тебе на хмарах вздріли
Поміж тими, що ясніли

Ангел Так, і я там був між ними
Між Ангелами ясними.
Бо Ісус так повелів:
«Йди, мій Ангеле, ясніти
Поміж українські діти,
І спитай їх, що бажають,
Який смуток в серці мають ?

III пастушок О, як красно! Як чудово!

IV пастушок Що за щире Боже слово? (всі приступають ближче)

Ангел То ж кажіть, що хто бажає,
Хай Ісусик теє знає

I пастушок (кланяється)
Я бажаю щастя й долі,
Добра в хаті і на волі
Моїм родичам, батькам,

Моїм сестрам і братам

II пастушок (кланяється, показуючи на господаря й господиню)
Щоби й наші господарі
Мали з неба щастя в дарі,

Щоб усе велось віднині
Нашій любій господині

III пастушок (кланяється)

Щоби лихо перебути
Й гаразду всім нам добути,
Й щоби цвіли як квіти
Добрі українські діти

IV пастушок (кланяється)

Для українського народу,
Для всіх, що з того роду,
Для цілого того краю
Мира й добра бажаю

Ангел

Станеться по вашій волі,
Ще дождете щастя й долі!
Згине пекло й зло вороже,
Правда кривду переможе!

Усі колядують: Слава Богу заспіваймо
Честь Сину Божому,
Господу нашому
Поклін віддаймо !

Маленький хлопчик : Я маленький отрочок
З'їв куті горшечок,
На узвар поглядаю,
Вас із святом поздоровляю,
А ви на це не звертайте
По варенику давайте.

Свято Великодня в українській родині

Мета:

удосконалювати методику проведення сімейних свят на виховних годинах з метою розкриття морально-етичного потенціалу;
ознайомити учнів із святкуванням Великодня в наших українських родинах;
розвивати й продовжувати кращі традиції та звичаї нашого народу;
розвивати творчі здібності, творчу фантазію;
підвищувати культурний рівень учнів, формувати в них позитивне сприйняття високоморальних традицій нашого народу;
виховувати любов учнів до національних надбань, які є виразником культури нашого народу, і тим самим змусити пробудити в них національну свідомість.

Вид заняття: сімейне свято (свято молоді).

Тип заняття: літературно-музична композиція.

Матеріальне забезпечення: українська хата — світлиця з домашнім інвентарем, елементами народного побуту, вишитими рушниками, народними стравами.

Методи: словесно-репродуктивні (театралізоване дійство в родині; в музичному супроводі з виконанням пісень, гаївок, веснянок, перемовлянь, а також пасхальних побажань; художнє оформлення хатнього інтер'єру).

План заходу

1. Вступне слово ведучих.
2. Театралізоване святкування Великодня в родині.
3. Підсумки виховного заходу (заключне слово викладача).

ХІД ЗАХОДУ

Ведуча

Ми сьогодні ніч не спали,
Бо писанки малювали.
Подивіться, які гарні!
В них життя нового тайна.

Мати (наливає в череп'яну миску води, кладе щойно принесену крашанку). Помий, дочко, свої щоки, щоб завжди була рум'яною. А також клич батька і брата, щоб теж умились цією водою, будемо накривати стіл і почнемо розговлятися, бо довго довелося чекати того святого дня.

Дочка. Тату, брате, ходіть-бо Мити руки, мати вже пореється біля столу, скоро будемо снідати.

Батько. Добре, донечко, добре. А й справді-бо ж, як довго ми чекали цього радісного свята.

Син. Всі сім тижнів, це майже півтора місяця ми дотримувалися посту, пісної їжі.
Як довго чекав і мріяв, коли вже досхочу наїмся маминих крашанок і пасок.

Мати. Ну, що ж... запрошую всіх вас до столу. Ти, сину, сідай сюди, а ти, дочко, сядь по ту сторону. А батько ось тут посередині. (*Сідають. На столі паски, крашанки, наливка.*)

Батько (*наливає всім наливку і промовляє*). Христос Воскрес! (*Тричі, всі відповідають: «Воістину воскрес!»*) Дай, Боже, і на той рік дочекатися цього світлого Христового Воскресіння у щасті та здоров'ї.

Мати (*відповідає*). Дай, Боже! У давнину вважали, що на Великдень «грає сонце». Тому перед сходом всі відчиняли віконниці, щоб упустити до хати Царя неба, який приносить у дім щастя і здоров'я. А тим часом всі ставали на молитву, промовляючи такі слова:

Добрий день тобі, сонечко яснее!
Ти святе, ти ясне, ти прекраснее,
Ти чисте, величне, поважне.

Батько (*продовжує*)

Ти освячуєш гори, й долини,
і високії могили —
Освіти мене, раба Божого,
перед усім миром:
Перед панами, перед царями,
Перед усім миром християнським.

Дочка (*продовжує*)

Добротою, красою, любощами
й милощами,
Щоб не було ні любішої, ні милішої
Од раби Божої народженої,
хрещеної, молитвеної.

Син)

Яке ти ясне, величне, прекрасне,
Щоб і я таким був ясным,
величним, прекрасним
Перед усім миром християнським
навіки віків.

Амінь.

Всі (*співають пісню*)

Христос воскрес!
Христос воскрес!
Христос воскрес!
Радість з неба ся являє,
Пасха красна десь витає,
Радуйтеся щиро нині,
Бог дав щастя всій родині,
Бог дав радість нам з небес:
Христос воскрес! Христос воскрес!

Мати. Ну що ж, давайте скуштуємо моєї пасхи (*розрізає і кожному дає по шматочку*).

Покуштуйте святу паску —
Буде в домі радість, ласка,
І достаток, і добро,
Хай відступить всяке зло.

Батько (*ретельно збирає крихти з пасхи*). А це треба вкинути в піч, щоб миші не поїли, бо перетворяться в кажанів і будуть літати над тим хто їх розгубив.

(Пауза.)

Син. Нарешті прийшла черга фати навбитки — найзаповітніша моя забава. Тато, як цього й варто було сподіватись, виходив переможцем. З цієї нагоди він пригадував, як у дитинстві приносив додому повні кишені «биток». Тату, а розкажіть, як, буваючи у світах, вам доводилось бачити Великоднів обряди.

Батько (*розповідає*). У степовій Україні, за два тижні перед святом, набирали у тарілку землі і розмішували її з вівсом. На Великдень, коли зерно вже закушувало так, що у ньому могло сховатись яйце, ставили могилку на стіл, а довкола неї клали стільки крашанок, скільки померло близьких у родині.

Син. А я пригадую, як минулого року чи то біля церкви, чи то на пагорбі хлопці цілу ніч палили вогник. При цьому годилося зрізати в лісі сухе дерево (дуба чи вербу), бо в ньому ховаються нечисті. Біля таких вогнів збиралось багато людей, переважно літніх чоловіків; вони грілися й розповідали всілякі кумедні історії або говорили про те, як Іуда за тридцять срібних продав свого вчителя. Вважалось, що вогонь цей є прообразом того вогнища, біля якого грілася варта, охороняючи розіп'ятого на хресті Ісуса.

Дочка. На такій ось цікавій ноті ми завершували великоднєве говіння. Батьки готувалися перепочити. А ми з братом чекали гурт молоді, які повинні були завітати до нас і покликати на веселі хороводи гаївок.

До нас хлопці та дівчата
йдуть гуляти,
У нас славні музиченьки
Будуть фати.

(Заходить молодь красиво одягнена з крашанками, привітаннями, піснями.)

Усі (*вітаються*). Христос воскрес!

Дівчина

Нехай сонечко привітне
Світить щедро вам з небес.
В день щасливий серед квітня
Навесні Христос воскрес!

Хлопець

У мене музика весняна,
Зринає пісня в унісон.
Христос воскрес! Бо воскресіння
Природи вічної закон.

Гурт молоді (*співає пісню*)

Христос воскрес!

Христос воскрес!
Земленька зі сну збудилась,
В трави, квіти замаїлась,
Звір і пташка веселиться,
Миром Божим світ краситься.
Люди! Мир дав Бог з небес:
— Христос воскрес! Христос воскрес!

Дівчина

На дзвіниці дзвонять дзвони
Великодні, голосні.
Всюди втіха, всюди гомін,
Всюди радісні пісні.
Це Ісус воскрес з могили,
І воскресла з ним весна.
Квіти сині, жовті, білі
Розсилає скрізь вона.

Хлопець

Любі друзі, добрий день всім.
Всім привіт! Христос воскрес!
Час співати вам веснянок,
Щоб із серця смуток щез!
Великодніми піснями
Звеселяймо Божий світ,
Щоб почули за морями
Про український славний рід.

(Мати пригощає молодь крашанками).

Дочка. І так ми з братом і з усією юрбою йшли на майдан де майже, цілий день
веселилися, співали веснянок, водили гаївчані хороводи.

Д і в ч и н а

Гаївоньку починаймо
В добрий час.
Нема кращих співаночок,
Таких, як у нас.

Молодь. А нумо, дівчата, ставаймо в коло, будемо водити гаївки.
(Стають в коло і співають.)

Ходить голуб попід хмари
Тай шукає собі пари,
Ти, голубе, не жартуй же,
Кого любиш, поцілуй же.
Я ходив, вибирав,
Нема того, що й кохав,
Нема того, тай не буде,
Розлучили лихі люди.
Розлучили, роз'єднали,
Щоб ми в парі не стояли,

А ми в парі стоять будем
І друг друга любить будем.

1-а дівчина

Гей ви, хлопці молоді,
Збирайтесь геть усі,
Ходіть до нас, пожартуєм,
Поспіваєм, потанцюєм.

2-а дівчина

Будьте добрі та ласкаві,
Приставайте до забави.

Хлопці (заходять і співають):

А весна весною,
А дівка дівкою,
Ходить світом нудить
Спідницею крутить.

(Запитують дівчат.)

Так чи ні?

Дівчата (відповідають). Ні.

Дівчата (підспівують).

А ви, парубочки,
Як ті огірочки!
Такі собі гарні,
Як бички у стайні.
У вас така краса,
Як кобила ласа,
Ви такої масті,
Як коні гривасті.

Хлопці. Щось тут, мабуть, не так. А кращої не заспіваєте нам?

Дівчата. Заспіваємо.

Там, на горі корито, (2)

Повне води наливо. (2)

Там журавель воду пив, воду пив,
Та не випив — сколотив, сколотив.

Дівки ноги помили, помили,
Хлопці воду випили, випили.

Дівки кажуть: «Буде вже, буде вже!»

Хлопці кажуть: «Дайте ще, дайте ще!»

Хлопці. А ну ж бо, полиємо на дівчат, щоб росли здорові.

Хлопець. А водиця у цей день має дивну силу — радість: добро несе всім, кого
полили.

Дівчина. Ні, хлопці. Обливатися будемо завтра на обливаний понеділок.

Дівчата (співають)

Вже весна воскресла.
Що ти нам принесла?
Принесла нам сонечка,

Щоб родило житечко,
Ще й червоні квіточки,
Щоб квітчались дівочки.
(На середину виходять хлопець, дівчина
і всі учасники святкового дійства).

Хлопець

Усім, усім з святих небес
Святий привіт: — Христос воскрес!
Його діди наші мовляли
І один одного вітали.
Летіли роки, сотні літ,
Линяв людської слави цвіт.
Руйнуючи земні митарства,
Мінялися царі і царства.
Живе, не вмере святих небес
Святий привіт: — Христос воскрес!

Дівчина

Відкриймо серце ми сьогодні.
Хай радість у них розквіта.
Ген дзвони гудуть великодні.
Ходім величати Христа!
Ген дзвони зовуть церквиці.
Ходім свій відмолювать гріх!
За край наш розп'ятий молитесь,
За радних, розп'ятих усіх.
За сонячні райдужні весни,
За щедрість землі і небес.
І вірмо: Україна воскресне,
Як той, хто із неба воскрес.

Всі (співають)

Христос воскрес! Христос воскрес!
Радуйтеся всі ви, люди.
Хай між вами гнів не буде,
Хай цвіте любов все Божа,
Чиста, мила, як квіт-рожа,
Бо любов прийшла з небес:
— Христос воскрес! Христос воскрес!

Ведуча. На цьому ми закінчуємо наше святкове дійство. І напередодні великого свята Воскресіння Христового хочу всім вам побажати здоров'я, щоб із воскресінням Христа і природи у ваших серцях воскреснули віра, любов, злагода і взаєморозуміння. Веселих вам свят, смачної вам паски і дзвінкої веснянки.

Проект у 10 класі « Я ХОЧУ БУТИ ЛЮДИНОЮ!»

(за повістю О. К о б и л я н с ь к о ї «Л ю д и н а»)

Мета: навчити учнів керувати своїми рефлексами та інстинктами; правильно ставитися до поняття «успіх у житті», бажання творити власну долю; розвивати творчі здібності старшокласників, їхнє мовлення, уміння захищати себе й свою життєву позицію; удосконалювати вміння характеризувати образ-персонаж епічного твору, аналізувати засоби психологічної характеристики літературних героїв; виховувати прагнення вдосконалювати свою душу, жити згідно з вимогами суспільства.

Очікувані результати: успішна людина (усвідомлення поняття “успіх у житті” як особистісної цінності, усвідомлення шляхів досягнення успіху в житті); творець власної долі (активність у перетворенні себе, бажання розвиватися); прагнення до самовдосконалення; уміння захищати себе.

Ключове питання: Що являє собою людина?

Тематичні питання:

1. Біологічна сутність людини.
2. Людина і сучасність.
3. Сила особистості.
4. Її величність жінка.

Методичні рекомендації

Варто акцентувати увагу учнів на розумінні героями суті поняття «людина», особливо на трансформації їхнього ставлення до цього поняття:

- прощаючись із героїнею, Стефан припустив, що Олена може його забути, бо вона тільки людина;
- Олена відповіла, що цього не станеться, бо вона людина;
- у другій частині Олена доводила родині, що не зрадить собі, бо вона людина;
- у фіналі героїня пожертвувала собою, своїми поглядами й переконаннями заради родини, тому що була людиною.

Проект складний, поєднує в собі великий обсяг інформації для роздумів учнів. Тому доцільно завершити проектування складанням мікропроєкту (див. розділ 3).

Рекомендована форма презентації (захисту) проєкту: нестандартний урок.

Операційна карта з розробки тематичного питання

БІОЛОГІЧНА СУТНІСТЬ ЛЮДИНИ(група філологів)

Рефлекс – ? (пригадайте матеріал з уроків біології)

Рефлекси

безумовні (?) умовні (?)

Що єднає людину з тваринами з точки зору рефлексів? Що притаманне лише людині?

Інстинкт – ? основні інстинкти

харчовий, захисний, статевий

У чому відмінність людини від тварин з точки зору інстинктів? Наведіть приклади

проявів інстинктів в Олені Ляуфлер.

Психіка – результат взаємодії організму з середовищем, психічні процеси, відчуття, сприймання, пам'ять, мислення.

Як пов'язані психічні процеси між собою?

О. Ляуфлер жила ідеями дарвінізму, емансипації, фемінізму (пояснити терміни).

У чому зв'язок цих понять з біологічною сутністю людини?

Операційна карта з розробки тематичного питання

ЛЮДИНА І СУЧАСНІСТЬ(група соціологів)

(соціальний вимір)

Успішна людина. Думки героїв твору. Погляди сучасної молоді людини.

Протекція. Чому, на думку матері Олені, її синові протекція не потрібна?

Протекція сьогодні: допомога чи небезпека?

Людина та оточення

(факти з твору та сучасний погляд) вплив оточення вплив людини на людину на оточення

“Синдром білої ворони”. Як жилося Олені Ляуфлер?

Як сьогодні живеться сучасним “білим воронам”?

О. Ляуфлер вважала **моральну нужду абсолютною бідністю.**

А як вважаєте ви?

Ідеї і людина

чи допомагають чи заважають чи потрібні ідеї жити? ідеї жити? ідеї сьогодні?

Загальнолюдські цінності

чи заважають вони чи потрібні вони досягти успіху в житті? сучасній людині?

Операційна карта з розробки тематичного питання

СИЛА ОСОБИСТОСТІ (група істориків)

Особистість – стійка система суспільно значимих рис, які характеризують людину як члена суспільства.

Висловіть своє ставлення до визначення.

Людина – суспільна істота.

Чи може особистість, живучи в суспільстві, бути вільною від суспільства?

Що є свободою особистості?

Чи була вільною особистістю О. Ляуфлер?

Сильна особистість – ?

О. Ляуфлер

Чи була сильною особистістю? яку роль відігравала в соціальному оточенні?

Яка роль сильної особистості в суспільстві?

Думки (кому з героїв належить?)

Висловити власне бачення проблеми. Зробити висновок щодо сучасного життя. Людина – творець Душа вимагає Треба жити Особистість повинна власної долі. тривалої праці. згідно з вимо- вміти захищати гами душі. себе.

Особистість і почуття.

Чи жила О. Ляуфлер почуттями?

Чи треба сьогодні керуватися почуттями? Чи не заважають почуття жити й “виживати”?

Операційна карта з розробки тематичного питання

ІІ ВЕЛИЧНІСТЬ ЖІНКА (група аналітиків)

Роль жінки в сучасному суспільстві (думки з приводу).

Чи актуальні нині слова Стефана Лієвича, що українські жінки не освічені й не самостійні?

Чому мати Олени Ляуфлер була впевнена в майбутньому трьох своїх дочок?

А чи властива подібна впевненість сучасним пересічним батькам?

Шлюб за розрахунком. Думки з приводу.

Шлюб

духовне (?) фізичне (?)

О. Ляуфлер вважала, що **жінка не повинна жертвувати духовним заради фізичного.** А як вважаєте ви?

Призначення жінки

кар’єра родинне вогнище

Як поєднати ці виміри? Чи треба це робити?

Друзі пана Ляуфлер вважали, що в його родині – **бабське панування.**

Чи мало це місце насправді? Чи “загрожує” це сучасному суспільству? Добре це чи погано?

Тема уроку: Другорядні члени речення. Додаток, означення, обставина

Мета:

- розширити знання учнів про другорядні члени речення; з'ясувати їх ознаки;

закріпити набуті знання, формувати відповідні уміння; удосконалювати вміння знаходити та правильно використовувати другорядні члени речення в усному й писемному мовленні;

- збагачувати лексичний запас учнів, підвищувати мовленнєву культуру;
- розвивати логічне мислення;
- виховувати любов і пошану до літератури рідного краю, зокрема цінувати творчість Миколи Вінграновського.

Обладнання : таблиця «Другорядні члени речення», підручник А.Ворон «Українська мова» 8 клас, система орієнтирів «Я вже знаю», ноутбук

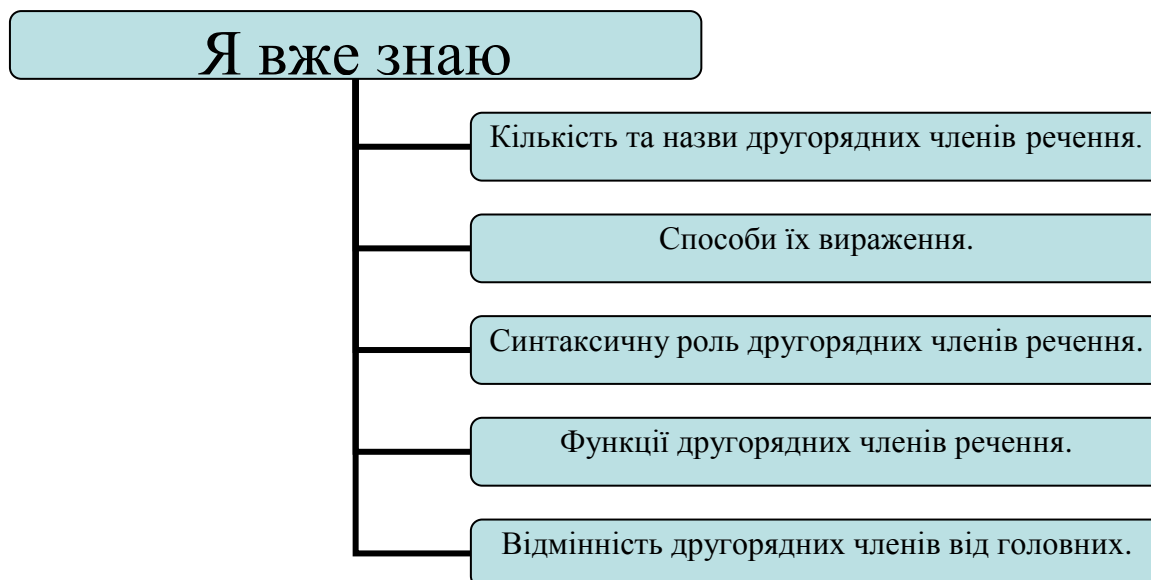
Тип уроку: систематизація й узагальнення (урок – пошук).

Хід уроку

I. Організаційний момент. Мотивація учнів щодо вивчення теми.

II. Актуалізація опорних знань та умінь.

Учням пропонується пригадати все, що їм відомо з даної теми (робота із системою орієнтирів). Або випереджальне завдання отримала група учнів.

Усвідомлення опорних знань.

Група ділиться на 4 мікрогрупи : 1 група учнів з високим рівнем досягнень працює на комп'ютерах з автоматичною системою навчання і контролю . Останні 3 групи працюють над створенням опорних схем «Додаток», «Означення», «Обставина», кожна мікрогрупа заповнює лише якусь частину схеми і передає для опрацювання в іншу мікрогрупу.

Групи захищають свої міні-проекти, наводять приклади.

Зразки опорних схем:

Додаток

Другорядний член речення

Означає предмет, на який спрямована

дія

питання непрямих відмінків

іменник, числівник, інфінітив,

Означення

(різновид -
прикладка)

Другорядний член речення

Вказує на ознаку предмета

Який? Чий? Котрий?

Прикметник, дієприкметник,
займенник, порядковий числівник

Обставина

Другорядний член речення

Вказує на місце, час, причину,
мету, умову, спосіб дії.

Як? Де? Коли? Чому?

Прислівник, дієприслівник,
іменник з прийменником

Проблемне питання. Чи можуть другорядні члени речення бути поширеними?

Обговорення. Результат обговорення заноситься до опорних схем:

Означення —> дієприкметниковий зворот.

Обставина —> дієприслівниковий зворот, порівняльний зворот.

На екран проектується речення, портрет М.Вінграновського. Визначити у виділених словах другорядні члени та способи вираження.

Отож - земля Миколаївщина, південь **України**. **Степова** річка Кодима, маленька посестра **Бугу** і **Дніпра**. Народився Микола Вінграновський у **місті** Первомайську **в сім'ї** селянина. Він ознаменував **нову хвилю** в **українській літературі**, визначив **обличчя молодого тоді літературного покоління**.

III. Сприймання і засвоєння нового матеріалу.

Робота з підручником – сторінки 80-81. У цей час сильний учень працює на дошці – складає опорний конспект.

Взаємоопитування «Що нового я дізнався?»

Дослідження – пошук.

Знайдіть речення , в яких синтаксичні питання не збігаються з морфологічними (речення проектується на екран).

Після закінчення середньої школи М.Вінграновський навчався у Всесоюзному інституті кінематографії. Після закінчення інституту він працює на Київській кіностудії імені О.Довженка. У 1986 році у складі делегації України брав участь у роботі сесії Генеральної Асамблеї ООН. Вагомим актом поетичного самоствердження стала його перша збірка, яка розійшлася вмиль, а в пресі викликала схвальні відгуки.[1]

Учні роблять висновок: як визначати другорядні члени речення, якщо синтаксичні питання не завжди збігаються з морфологічними, спираючись на опорний конспект учня, який працював біля дошки.

IV. Осмислення та усвідомлення взаємозв'язків у вивченому матеріалі.

Клас поділений на 3 міні-групи, сильні учні входять до їх складу як консультанти. Завдання кожній групі: визначити другорядні члени речення та способи їх вираження по черзі – 1 група – додатки, 2 група – означення, 3 група – обставина. Таким чином кожна група опрацьовує три типи карток.

1 міні – картка

Своїми творчими пошуками у змісті й формах поетичної творчості М.Вінграновський вписується в поезію «шістдесятників», хоч виявляє індивідуальний стиль, властиве тільки йому бачення світу. Вінграновський тяжіє до фольклорної образності, він ніби повертає читача до природи, до першооснов людського існування.

2 міні – картка

Збірка , яка в пресі викликала схвальні, а нерідко й захоплені відгуки, вразила і скорила багатьох своєю незвичайністю – масштабністю поетичної думки й бентежною силою уяви, діапазоном голосу, що вмщав у собі й громадянську патетику, і благородний сарказм, і щемливу ніжність. Космос, людство, земля, народ, проблеми доби, суперечності історії, України – ось який масштаб узяла поетична мова М.Вінграновського.

3 міні - картка

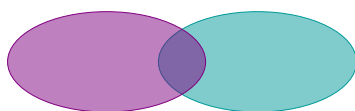
Писати прозу М.Вінграновський почав майже одночасно з поезією. Прочитаймо оповідання «Гусенятко» - які по – людськи багаті вдачею його

«персонажі». У поезії М.Вінграновський розмовляє з вічністю, світом, долею – віч-на-віч – наш із вами сучасник. Сформувавшись як письменник в умовах «потепління» 60-х рр., з великим ентузіазмом зустрів відродження української культури. Його неологізми творяться за законами краси з розмовної стихії.

V. Узагальнення та систематизація вивченого.

Група слабких учнів працюють з опорними схемами, які склалися протягом уроку.

Останнім пропонується заповнити діаграму .

У фіолетовому секторі визначити відмінні риси другорядних членів речення, у зеленому – за певними ознаками, функціями можуть мати спільні риси, у місці перетину – зазначити спільні риси. (Кольори підібрані згідно з порадами психологів).

У кінці учні роблять висновки щодо диференційних ознак синтаксичних одиниць, добираючи приклади на підтвердження.

VI. Підсумки уроку проводяться у 2 етапи.

1 етап – до дошки викликаються по 3 учні відразу. На питання відповідає перший із них, другий – доповнює або виправляє

- Чи можна сплутати синтаксичну роль другорядних членів речення?
- Як треба визначати у реченні другорядні члени?
- Роль другорядних членів у реченні?

2 етап. Сильніші учні будують 12 тверджень, 6 з яких є помилковими. Потрібно їх знайти. Озвучення речень і пояснення помилкових тверджень (За браком часу можна використати одну із методик).

VII. Домашнє завдання. Для всіх: ст.80-81, вправа 161.

На вибір: - підготувати комп'ютерну презентацію «Другорядні члени речення», «Додаток» (для вдосконалення існуючого підручника);
- скласти тестові завдання творчого характеру на вивчену тему;
- написати невеликий твір – есе «М.Вінграновський та «шістдесятництво».

Яскравий світ художнього слова Л.В.Костенко

Мета уроку: акцентувати увагу учнів на славних сторінках життєвого подвигу Л.Костенко шляхом самостійного дослідження, учити розглядати громадянську позицію поетеси через особистісну призму взаємовідносин різних суб'єктів; формувати вміння встановлювати комунікативний контакт, продовжити формування громадянської позиції, соціальної, самоосвітньої та комунікативної компетентностей, відпрацювати вміння аналізу та оцінюванню явищ діяльності художніх героїв, аргументації власної точки зору; розвивати навички усного спілкування та креативного мислення; сприяти вихованню людської гідності і національної самосвідомості, прагненню до самовдосконалення

Випереджувальні завдання:

- підготовка до захисту проектів, індивідуальні завдання творчим групам.

Очікувані результати

Учні зможуть:

- аналізувати поетичні твори з урахуванням художньої, естетичної й авторської позиції;
- створювати усні відповіді проблемного характеру;
- зіставляти різні погляди в процесі полеміки;
- виявляти здатність аргументувати свої твердження, мати власну думку.

Обладнання: портрет Л.Костенко, проектор, мультимедійна дошка, слайди, інструктивні листи для роботи в групах.

Тип уроку: урок-портрет

Епіграф:

Я вибрала Долю собі сама
І що зі мною не станеться
У мене жодних претензій нема
До Долі моєї обраниці
Л.Костенко

Хід уроку

I Мотивація навчальної діяльності

1. Вправа «Позитив» (звучить «Романс» у виконанні О. Пономарьова на слова Л.Костенко)

- Які емоції викликала у вас пісня? Чи впізнали ви виконавця?

2. Оголошення теми уроку.

3. Вправа «Очікування» (метод «Мікрофон»)

- Про що сьогодні ми будемо говорити на уроці, які результати очікуються?

Вступне слово вчителя

Зверніть увагу на епіграф уроку, як би ви пояснили значення слова «доля» (за тлумачним словником «доля» - хід подій, збіг обставин, напрям життєвого шляху, що ніби не залежить від бажання, волі людини).

Яка ж доля була в письменниці, що було феноменом її таланту. Хочеться згадати слова її дочки Оксани Пахльовської «Мамина поезія з самого початку, від перших віршів була бунтом. Бунтом особистості. Повстанням духу. І слава, що до неї приходила, була не популярністю, не модою. Вона була вистражданою надією людей на своє відродження, на можливість відродження вже нібито виродженої і остаточно приборканої нації.»

Проблемне питання

- Ліна Костенко бунтар чи геніальна письменниця ?

II Сприйняття й засвоєння учнями нового матеріалу

(Клас поділений на 5 груп: біографи, літературознавці, історики, філологи, аналітики)

Презентація групи біографів

- **« Над берегами вічної ріки» (життєвий шлях Л.Костенко)**

Після викладу матеріалу, спостерігаючи за фото, учні задають питання біографу

- Як відбувалися зміни в житті Л.Костенко і чи вдалось поетесі зберегти свою самосвідомість?

- **«Душа належить людству і епохам» (презентація проекту про творчий шлях письменниці)**

- Які художні смаки виявила Л.Костенко у своїй творчості?

Група аналітиків підводить підсумки й дає оцінку біографам.

Слово вчителя

Здається, немає в літературі таких тем чи проблем, яких би не торкнулася прямо чи опосередковано письменниця. Поліфонічність звучання визначали теми історичної пам'яті й екології, осмислення героїчного минулого і призначення митця, кохання і зради.

- **«Презентації» віршів Л.Костенко, заготовлених удома.**

Протягом «презентації» записуються асоціації та визначаються риси індивідуального стилю поетеси на дошці.

До кожного вірша подається інструктивний лист із запитаннями для груп, складеним учителем.

«ПАСТОРАЛЬ ХХ СТОЛІТТЯ»

Варіанти асоціацій: війна, жінка, жах, шматки, кров...

Індивідуальний стиль - метафоричність, психологізм .

Питання групі філологів

Пастораль – у європейській літературі і мистецтві 14-18 ст.- жанр, який характеризується ідилічним зображенням пастухів і пастушок на лоні природи, а також твір такого жанру.

Аріадна - дочка критського царя Міноса, яка допомогла Тесею вийти з лабіринту з допомогою ниток після вбивства Мінотавра.

Аргонавти - у грецькій міфології - герої, які здійснили далекий морський похід на кораблі «Арго» в Колхіду за золотим руном.

Анциболи - діал.. Болотний чорт.

(група дає власні коментарі до значень окремих слів та їх вживання)

Питання групі істориків

- Який період історії наявний у вірші?
- Чи типова ситуація у вірші?

Питання групі літературознавців

- Чому вірш називається «Пастораль ХХ століття»?
- Який художній прийом в основі вірша?

Питання групі біографів

- В якому році написаний вірш?
- Чому ця тема близька автору?

«ЖИТТЯ ІДЕ І ВСЕ БЕЗ КОРЕКТУР»

Варіанти асоціацій: історія, життя, час, природа...

Індивідуальний стиль - афористичність.

Питання групі філологів

Коректура - виправлення помилок у відбитках друкарського набору.

Галоп - 1.швидкий біг коня навскач; 2.Старовинний швидкий бальний танець і музика до нього.

Питання групі літературознавців

- Що саме підкреслює авторка в поезії?

- Чи може така думка бути певною пересторогою?

Питання групі біографів

- В який час писалася ця поезія?
- Чи можна 2 останні рядки поезії вважати уроком із власного життя поетеси або звичайним для неї крилатим висловом?

Питання групі істориків

- Які історичні події згадуються?
- Які висновки повинні зробити читачі після їх розшифровки?

«РОЗКАЖУ ТОБІ ДУМКУ ТАЄМНУ»

Варіанти асоціацій: серце, час, геометрія, ти, я...

Індивідуальний стиль - філософічність.

Питання групі філологів

Теорема - твердження, правильність якого встановлюється доведенням; висновок, який можна зробити з основних положень логіки.

Нанизати - проколюючи, протикаючи, насаджувати що-небудь на щось; поступово збирати щось однорідне.

Питання групі істориків

- Чи можна визначити історичний період з тексту поезії?
- В який період життя написана ця поезія?

Питання групі біографів

- Можна визначити адресат, чи це узагальнений традиційний ліричний герой?

Питання групі літературознавців

- Як зрозуміти перший рядок поезії? Чому поетеса хоче таємне зробити явним?
- Яка філософська тема звучить у вірші?

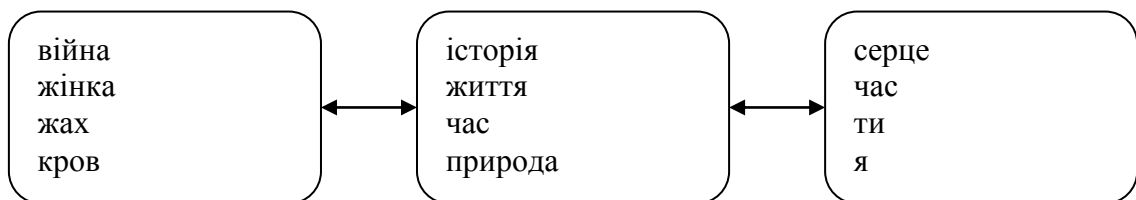
Проблемне питання

- Як ви особисто ставитеся до того, що багато посередніх людей самі себе називають геніями й вимагають слави та пошани? Чи є такою Л.Костенко?

III Первинне осмислення поданого матеріалу

Протягом уроку заповнюється таблиця «Особливості індивідуального стилю Л. Костенко» та ланцюжок асоціацій.

Ланцюжок асоціацій

- Виберіть із асоціативного ланцюжка найважливіші слова, які визначають, на вашу думку, поезію Л. Костенко.

Діаграма

„ Особливості індивідуального стилю Ліни Костенко”

IV Рефлексія

Базуючись на знаннях про Л.Костенко, я пропоную дати відповідь на питання, поставлене на початку уроку «Л.Костенко бунтар чи геніальна письменниця»

(метод дискусії)

V Оцінювання (група аналітиків характеризує виступи своїх однокласників)

VI Домашнє завдання:

- проаналізувати один вірш Л.Костенко (на вибір);
- вивчити напам'ять «Життя іде і все без коректур»
- прочитати роман у віршах «Маруся Чурай»

Завдання групам:

історики : період визвольної війни українського народу
1648-1654 рр., облога Полтави ;

літературознавці : історична постать - Маруся Чурай ;

філологам : загадкова фраза пісні М.Чурай „Засвіт встали
козаченьки...”;

біографи : період та історія написання роману „Маруся Чурай”

